

Napfogyatkozás előtt, napfogyatkozás után

Megy az ember Rijeka (Fiume) sétálóutcáján és mit lát: egy vitrinben a helyi csillagászati társaság, az AAD felvételei az 1999. augusztus 11-i teljes napfogyatkozásról. A képek Szombathely mellett készültek, az AAD autóbuszos expedíciója során. A napfogyatkozás idején számtalan amatőr csoport járt hazánkban, ezek egyike volt a rijekai társaság.

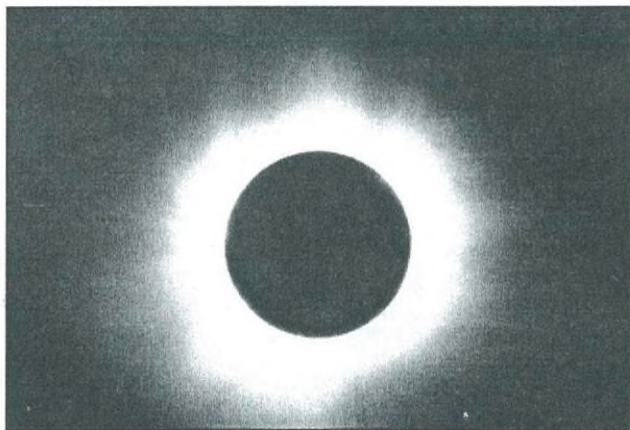
„Senki sem jön hozzánk, mindenki Törökországból fog észlelni!” — a napfogyatkozás előtt ekként szóltak azok jövendőlései, akik kizárólag a Sky and Telescope egész oldalas hirdetései alapján tájékoztak. A Sky törökországi túsója teljes sikerrel járt, de a világ amatőrjeinek túlnyomó része nem Törökországba ment észlelni, hanem kevésbé egzotikus helyekre — például Magyarországra. Jöttek, mégpedig önszántukból, ugyanis hazánk egy árva petákokat sem áldozott arra, hogy a napfogyatkozás ürügyével idecsalogassa a csillagászat iránt érdeklődőket. Jöttek japánok, norvégok, finnek, németek, spanyolok — ki tudja, hányféle náció képviseltette magát a totalitás sávjában. Hazánkban szervezték az International Astronomical Youth Camp-et (IAYC), a Szombathely melletti Vépen. Valószínűleg az IAYC szervezői sem a Sky egész oldalas hirdetése alapján tájékoztak — egyszerűen csak ránéztek Európa térképére... Egyébként ez volt sorrendben a 35. IAYC!

Jöttek a külföldiek, hogyne jöttek volna! A kevésbé ismert amatőr lapokban is egyre-másra találkoztunk a magyarországi észlelésekről szóló beszámolókkal, Magyarországon készült fotókkal. A spanyol (katalán) Agrupació Astronómica de Sabadell Astrum c. lapjában (149. szám) sok-sok képpel illusztrált hosszú beszámoló olvasható a *magyarországi* napfogyatkozásról. A képek a *lago Balatón* mellett készültek! A finn Urša tagjai is hazánkat részesítették előnyben, ők is a magyar tengernél észleltek, amint az kiderül a Tähdet ja avaraus 6/99. számából.

Akinek van ideje, körülnézhet az interneten is. A különféle napfogyatkozáshonlapokon előbb-utóbb rábukkan a napfogyatkozás-turisták Magyarországon készült felvételeire. Az általam igen kedvelt Astronomy Picture of the Day (A nap csillagászati képe) például két cseh amatőr Siófokon készült képeit tartotta bemutatásra érdemesnek 1999. augusztus 19-én (<http://antwrp.gsfc.nasa.gov/apod>). Brit társszervezetünk, a British Astronomical Association napfogyatkozás honlapjának (<http://baahq.demon.co.uk/archive>) nyitóképe is magyarországi eredetű: Gabriel Oksa készí-

Az Astrum címlapja: egy kalapos ember különleges „napszűrővel” mutatja be a napfogyatkozás részleges fázisát

tette Velemben. Ugyanezen a honlapon két angol amatőr, Mike Foulkes és Derek Hatch arról számol be, hogy a jelenléget a siófoki vasútállomás szomszédságából kísértte figyelemmel.

Gabriel Oksa velemi koronafelvétele

Siófok, MÁV Állomás: két angol úr észlelőhelye

Még 1998 tavaszán hallottam a rádióban egy angliai tudósítást arról, hogy lám-lám, az angolok már most alaposan készülnek a napfogyatkozásra, szállodák sora épül a nagy eseményre, hogy legyen hol elszállásolni a sok-sok érdeklődőt. Bezzeg Magyarországon semmi nem történt, mi ebből az üzletből is kimaradunk! Ha Magyarország netán üvegtetejű napfogyatkozás-lakótelepeket épített volna — arra a 2 perc 22 másodpercre — végig a totalitás sávjában, akkor a mérhetetlen pazarlással háborodott volna fel ugyanezen újságíró. A dolog valamiért erősen emlékeztet a nyuszikás viccre: az is baj, ha sapka van rajta, és az is baj, ha nincs. A jegyzetíró által hiányolt „napfogyatkozás-aktivitás” 1999 nyarán már teljes erővel tombolt, még a jugoszláviai bombázások friss emléke sem tántorította el az érdeklődőket.

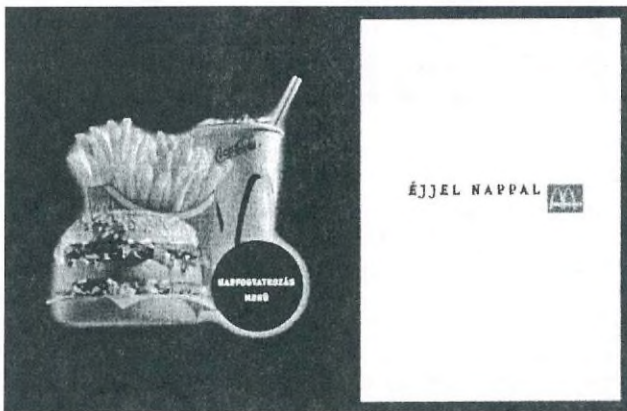
Az országimázs bizony vajmi keveset javult a napfogyatkozás révén. Hogy mennyire nem volt fontos augusztus 11-e hazánk vezetői számára, akkor derült ki igazán, mégpedig a *Napnál világosabban*, amikor az Országgyűlés nem nyilvánította munkaszünetté a napfogyatkozás napját. (A három kormánypárti képviselő által benyújtott határozati javaslatot végül visszavonták.)

Aki műholdas tévéprogramokat is figyelemmel kísért, láthatta, hogy Románia mennyire másként állt hozzá a napfogyatkozáshoz (az igen szellemes reklámban a Drakula-legendát dolgozták fel.) Szomszédunknak láthatóan fontos, sőt nagyon fon-

tos volt, hogy turistákat csalogasson a fogyatkozás idejére, és erre nem kevés pénzt áldozott. Bukarestet pl. a napfogyatkozás fővárosának nevezték ki, amiben volt is igazság, hiszen ez volt az egyetlen európai főváros, amelyet érintett az árnyékkúp. A románok ízléses reklámanyagait láthattuk a tavalyi Utazás '99 kiállításon is. (Tudok olyan amatőrtársunkról, aki a román tengerpartról kísérté figyelemmel a jelenséget — és nagyon jó emlékekkel tért vissza.)

Jöjjön „napfogyatkozni”
Romániába! (Francia
nyelvű tájékoztató füzet
címdala)

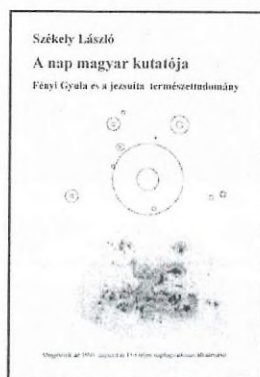
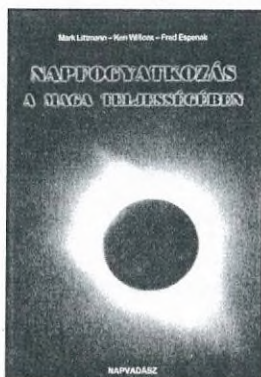

„Napfogyatkozás menü”
(szórólap az egyik
budapesti gyorsétteremből)

Egy évvel ezelőtt még a csapból is napfogyatkozás, pontosabban napfogyatkozás-néző szemüveg folyt. A reklámhadjárat — melyhez szerencsésen csatlakoztak a szemorvosok — megtette hatását, többeket sikerült annyira megkavarni, hogy még a totalitás alatt sem merték levenni a védőszekélyt. Ez nem is csoda, hiszen a Kossuth Krónikában még a fogyatkozás napján is óva intették az embereket attól, hogy a totalitás során védőszemüveg nélkül a Napba pillantsanak. Ez a kérdés teljes egészében összezavarodott a médiában, az egyik riporter ezt mondta, a másik amazt. Fel nem foghatom, hogy intelligens emberek — márpedig a média sztárjait annak tartom — miért nem voltak képesek megérteni azt az egyszerű dolgot, hogy a védőszemüvegre a fogyatkozás során mindvégig szükség van, *kivéve* a totalitás rövid időszakát. A ma-

gyarázat valószínűleg az, hogy ők is a médiából — azaz egymástól — szerezték az információkat.

A fogyatkozást megelőző időszakban azért maradandó dolgok is születtek, ilyen az a néhány ismeretterjesztő könyv, amely a napfogyatkozás apropóján jelent meg. Egyes tollnokok persze még ezt is negatívan tálták (lám-lám, azok a csúnya, profitra éhes könyvkiadók hogy meglovagolják a konjunktúrát!), holott két, igazán maradandó értéket jelentő munka is akad köztük. Az egyik Forgács József kitűnő összeállítás (Teljes napfogyatkozás Magyarországon, AKG Kiadó), mely jórészt az 1842-es teljes napfogyatkozás sajtóját mutatja be korabeli ábrákkal, városkép-ábrázolásokkal kiegészítve. A másik kötetet a Napvadász Kft. jelentette meg (Napfogyatkozás a maga teljességében). A Littmann–Wilcox–Espanak szerzőhármias munkáját nem vélet-

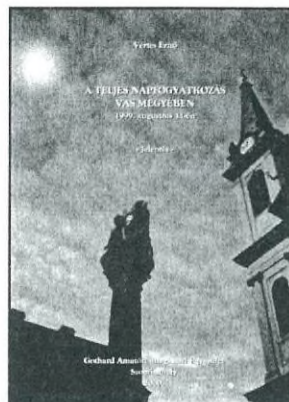
lenül hirdeti az amerikai kiadó úgy, hogy „napfogyatkozás előtt, alatt, helyett” olvassandó... A kötet izgalmas, érdekes és értékes olvasmány — teljesen függetlenül attól, hogy immár mögöttünk van 1999. augusztus 11-e. Egy élő klasszikussal szólva: „ott a helye minden amatőrcsillagász polcán”. (Hogy a könyvkiadás milyen „jó” üzlet, jól mutatja, hogy mindkét könyv kapható még most, egy évvel a napfogyatkozás után is, pl. a Telescopiumban).

Két tudománytörténeti munka is napvilágot látott a napfogyatkozáshoz kapcsolódóan: Székely László A Nap Magyar kutatója című tanulmányát az MTA Filozófiai Intézete jelentette meg, Keszthelyi Sándor és Sragner Márta Napfogyatkozás és honfoglalás című művét pedig az MCSE adta ki. Az előbbi munka Fényi Gyulával és a jezsuita természettudománnyal foglalkozik, míg az utóbbi Lakits Ferenc életét és műveit tárgyalja. (Mindkét kiadvány megrendelhető az MCSE-től.)

Láthattuk, mekkora volt a felhajtás a fogyatkozás előtt. A nagy szervezkedés azonban szinte már a totalitás utáni percekben a semmibe enyészett. Amatőr körökben gyakran értetlenkednek, miért nem adott ki senki sem egy komoly, összefoglaló albumot a fogyatkozásról, amely mindenki számára óriási élményt jelentett. A passzivitás szerintem egyértelmű: egy ilyen kiadványban senki sem lát igazán üzletet. Szerencsére az amatőrök — saját erőből — igyekeznek méltóképpen dokumentálni a napfogyatkozással kapcsolatos eseményeket. Elsőként a hegyhátsági amatőrök (Tuboly Vince és Horváth Tibor) összeállításában jelent meg összefoglaló munka (Volt egyszer egy napfogyatkozás), majd a pécsiek jelentkeztek A Perseida 2000 Országos Napfogyatkozás Tábor c. kiadvánnyal (szerkesztő: Gyenizse Péter). A paksi

észlelések az interneten is elérhetők a http://www.extra.hu/orion_klub/paks/ címen. Ez év elején a szombathelyi Gothard AmatőrCsillagászati Egyesület adta ki A teljes napfogyatkozás Vas megyében c. gondosan szerkesztett összefoglalót Vértés Ernő összeállításában. Az MCSE <http://napfogyatkozás.mcse.hu> címen elérhető honlapján is számos kép, videó kapott helyet, és készüléféltben van az MCSE-hez beérkezett anyagok legjavát bemutató napfogyatkozás CD-ROM is. Ez a felsorolás minden bizonnyal távolról sem teljes...

A napfogyatkozás utáni időszak kiadványai közül talán a Duna Televízió műsoros kazettája érdemel még említést, melyben az augusztus 11-i élő közvetítés legemlékezetesebb pillanatait láthatjuk viszont. (Szép és részletdús a napkorona a Duna Televízió totalitás-felvételén, szép a Balaton a totalitás idején — érdekes megfigyelni az északi part hegyoldalain sziporkázó vakufelvillanásokat is... Nem tudni miért, a kazettán asztrológusok is nyilatkoznak — a világ legjobb kulturális televíziója vajon miért adott teret ennek a tudománytalan hablatyolásnak?)

Bárhogy is vélekedjünk a napfogyatkozással kapcsolatos eseményekről, vitathatatlan, hogy ez a sok-sok kiadvány aligha jelent volna meg, ha nincs napfogyatkozás.

Eltűnődhetünk azon, hogy vajon milyen „haszna” lett a nagy felhajtásból a magyar csillagászatnak. Ez a rendkívüli jelenség bizony nem oldotta meg problémáinkat. A csillagászok a napfogyatkozást követően egykettőre eltűntek a „köztudatból”, a napfogyatkozás csodálatos emléke azonban aligha fog eltűnni azon milliók emlékezetéből, akik — ne szerénykedjünk! — végtére is a csillagászatnak (profiknak és amatőröknek), a csillagászat különféle intézményeinek és szervezeteinek „köszönhetik” ezt a nagyszerű élményt.

A turisztikai szakemberek a jelek szerint — legalább is utólag — nagyra értékelik a tavalyi teljes napfogyatkozást, úgy is, mint „földi” jelenséget. A szakma szavazatai alapján a napfogyatkozás „kapta” az év turisztikai programja címet.

MIZSER ATTILA